

Từ Bá nghệ đến trung học Cao thẳng

Đầu thế kỷ XX, khi công cuộc khai thác thuộc địa của thực dân Pháp được đẩy mạnh và để giúp cho các công xưởng Hải Quân của Pháp ở các nơi tránh khỏi nạn thiếu nhân viên kỹ thuật và thợ chuyên môn, nhà cầm quyền Pháp cho mở trường đào tạo lính thủy, trường đào tạo thợ máy người bản xứ mang tên École des mécaniciens Asiatiques de Sai Gon (trường Bá Nghệ, trường kỹ thuật Cao Thẳng hiện nay)

Đại tá hải quân Emmanuel-Marius Rosel là người sáng lập và là Hiệu Trưởng đầu tiên trường kỹ thuật Cao Thẳng. Ông sinh ra ở cảng Toulon ngày 31 tháng 1 năm 1866. Sau khi tốt nghiệp kỹ sư công nghệ trường École Nationale des Arts et Métiers, ông tình nguyện vào cơ khí Hải Quân Pháp.

Sau đó ông tham dự chiến dịch Bắc Kỳ dưới lệnh của Đô Đốc Courbet. Ngày 8/8/1911, ông được phong làm Cơ Khí Trưởng, rồi làm Thanh Tra Cơ Khí năm 1921. Ông giải ngũ năm 1924 với chức Kỹ Sư Cơ Khí Trưởng- hạng nhì.

Tháng 2 năm 1906, ông được giao nhiệm vụ thành lập trường Cơ Khí Á Châu (École des Mécaniciens Asiatiques) do nghị định của thống đốc Nam Kỳ là Rodier trên khu đất của nhà ga Sài Gòn, trường có mục đích đào tạo nhân lực cho nhu cầu hàng hải thuộc địa và kỹ nghệ địa phương. Sau đó ông làm hiệu trưởng trường này (1903-1939).

Trường được khởi đầu xây cất với một gian nhà mái tôn tại góc đường De l'attre de Tassigny và đại lộ Hàm Nghi hiện nay. Trong căn nhà này, chỉ có một xưởng cơ khí nhỏ, phía Đông nhà trường là kho xưởng xe lửa chạy đường Sài Gòn-Chợ Lớn. Lúc bấy giờ, chợ Sài Gòn còn là một vùng sinh lầy, đại lộ Nguyễn Huệ còn là một con kênh và xóm đường Huỳnh Thúc Kháng vẫn còn là một khu rừng sậy.

Năm 1907, nhà trường chưa được trang bị đầy đủ nên phần thực hành phải nhờ đến cơ xưởng đặt ở trường École Professionnelle d'Industrie (đường Chasseloup Laubat, Hồng Thập Tự) sau đó vào năm 1908 thì dọn về đường Đỗ Hữu Vị (nay là Huỳnh Thúc Kháng).

Thời ấy, trường thường gọi là trường Bá nghệ, là trường dạy nghề thứ hai ở Đông Dương (trường đầu tiên là Trường Cour d'Apprentissage, sau đổi thành trường Trung học kỹ thuật Nguyễn Trường Tộ, ở quận 1) và là một trung tâm duy nhất đào tạo lực lượng thợ máy hàng hải cho Pháp tại Đông Dương.

Trong thế chiến 1914-1918, trường được trưng dụng bởi bộ quốc phòng Pháp. Năm 1916, các xưởng của trường mỗi ngày, tiện được 700 đại bác 75 ly. Sau đó còn gửi qua Pháp một đội gồm có 1600 tập sự tình nguyện, để giúp chính quốc.

Ngày 21/6/1918, ông Rosel được nhận chức Thanh Tra chương trình giáo dục chuyên nghiệp.

Sau khi chiến tranh, trường trở về nhiệm vụ ban đầu, và phát triển thêm nhiều ngành mới trong chương trình giảng dạy: Điện khí, lái xe hơi, lớp tập sự chủ nhật, mở ra trường hàng hải.

Cơ sở của trường có 3 khu vực: Khu trường kỹ thuật, khu học nghề và một khu tập lái xe.

Trường kỹ thuật đào tạo những chuyên viên về máy hơi nước, máy nổ và máy điện. Việc giảng dạy thực hiện trong một giảng đường, trình diễn các mô hình được trình bày trong phòng mô hình, những bài thực hành được diễn ra trong những hành lang để các máy móc có không gian trống cạnh bờ sông trên những chiếc tàu của chính quyền Nam Kỳ, riêng về điện thì trong xưởng đặc biệt của trường ở nhà máy điện thành phố .

Khu học nghề gồm các nghề chính về sắt: tiện, gò, rèn, lò hơi. Những xưởng liên quan đến các nhiệm vụ khác nhau được thiết kế một cách hiện đại như các dụng cụ học rất tiên tiến.

Khu học lái xe tuyển những người trẻ tuổi trước tiên họ phải qua học tại xưởng máy trong một ga-ra của chính quyền để tại trường. Họ phải học từ 6 đến 8 tháng để có chứng chỉ. Khi họ ra trường, không những là người lái xe giỏi mà còn là người hiểu biết về máy móc và bảo trì xe. Khu học lái xe rất bận bịu, ngành vận tải có những tiến triển quan trọng ở thuộc địa (chuyên chở công cộng, du lịch, vận tải).

Việc thi tuyển của trường qua các kỳ thi kể cả đối với thí sinh mới 16 tuổi nếu có chứng chỉ học lực Pháp-bản xứ hay trình độ học lực tương đương. Những người học nghề và học lái xe đều được giáo dục cao, họ nhận chế độ thực tập miễn phí. Còn những học sinh ngoại trú phải trả 7 quan mỗi tháng và nội trú là 20 quan. Nhà trường cũng tiếp nhận các học sinh châu Âu.

Xưởng sửa chữa tàu Ba Son là xưởng tập thực hành học sinh của trường .

Các học sinh nhận chứng chỉ tốt nghiệp kỹ thật hạng nhì. Họ bị bắt buộc một năm thực tập tại bộ hải quân thuộc địa, sau đó tốt nghiệp với cấp bậc và chuẩn bị cho kỳ thi chứng chỉ cơ điện trường . Từ đó họ có thể được làm việc tại cơ xưởng hải quân và kỹ nghệ.

Trường được đặt dưới quyền điều khiển của Hải quân, mặc dù mọi chi phí đều do ngân sách chính phủ Nam Kỳ đài thọ. Dụng cụ, máy móc đều do Hải quân cung cấp. Giáo sư là những sĩ quan hay hạ sĩ quan cơ khí Hải quân tại căn cứ Sài Gòn.

Trường có 6 giáo sư kỹ thuật hay trưởng xưởng đa số từ hải quân ra, 15 đốc công hay huấn luyện viên bản xứ. Tháng 5 / 1930, trường có 175 học sinh: 85 học sinh kỹ thuật, học nghề 44 và học lái 46.

Số học sinh lúc ấy rất ít, vì người Việt Nam chưa thích đi học về các ngành kỹ nghệ theo quan niệm xã hội xưa trọng sĩ nông công thương, vả lại khi ra trường ,phải đi lính cho Hải quân Pháp, nên lớp học đầu tiên chỉ có vài ba chục học sinh.

Trong Cẩm nang xứ An-Nam năm 1930 thì ban giám hiệu nhà trường gồm có các ông hiệu trưởng Rosel, Favier và Le Goff giám thị kỹ thuật, Noyé trưởng xưởng rèn và nguội, Honnorat cơ khí trưởng công tác trưởng, Lagarde trưởng xưởng, Leroux trưởng xưởng vô tuyến điện.

Ông Rosel qua đời đột ngột ở Sài Gòn ngày 24/ 10 / 1939. Ông Favier được chỉ định làm hiệu trưởng kế tiếp.

Toàn Quyền Đông Dương ký nghị định số 123-N ngày 18 / 5 /1940 đổi tên trường École des Mécaniciens Asiatiques thành trường École des mécaniciens-École Rosel để tưởng nhớ công ơn người sáng lập. Ngày nay, tượng đồng bán thân của ông được để trong bảo tàng phòng truyền thống của trường Cao Thắng.

Từ 1906, chức vị hiệu trưởng trường do người Pháp đảm nhiệm, mãi đến năm 1950 mới có một người Việt Nam đầu tiên là ông Nguyễn Cao Khoan, kỹ sư điện trường Grenoble, kỹ sư sở Hoà xa làm Hiệu trưởng kiêm nhiệm. Cho đến năm 1954 trường đã đào tạo được khoảng 695 thợ cơ khí và điện theo nhu cầu ngành hải quân. Năm 1954 trường bắt đầu mở thêm lớp đệ tam (đệ nhị cấp)

Ngày 29 tháng 06 năm 1956, trường Cơ Khí Á Châu được đổi tên thành trường trung học kỹ thuật đệ nhị cấp Cao Thắng, do nghị định số 199-GD của tổng thống Ngô Đình Diệm. Mục đích của trường theo nghị định này là để đào tạo những kỹ thuật viên bậc trung đẳng cho ngành kỹ nghệ và thương mại cùng đào luyện những học sinh đến bậc tú tài kỹ thuật. Chương trình học được hoàn toàn Việt hoá với 1.500 học sinh, và trở thành trường trung học kỹ thuật lớn nhất miền nam.

Trường có đủ các lớp đệ nhất cấp và đệ nhị cấp để dạy thi tú tài kỹ thuật toàn phần. Trường mở thêm một chi nhánh gồm 5 lớp đệ thất đặt tại Nha Kỹ Thuật và Mỹ Thuật Học Vụ - số 48 Phan Đình Phùng lấy tên là Trung Học Kỹ Thuật Phan Đình Phùng.

Năm 1959 trường có 5 lớp đệ ngũ, chỉ có hai lớp đệ ngũ A và B với điểm toán trung bình phải được 12 mới được chọn học đến tú tài, còn ba lớp kia thì học nghề cho đến hết đệ nhất cấp thôi. Ba lớp đệ ngũ chuyên nghiệp là :

- Dụng cụ học về nguội, tiện, phay bào,
- Cơ điện học về máy nổ máy dầu cặn, điện gia dụng, điện máy, điện tử
- Gò rèn hàn học về kỹ nghệ sắt.

Học hết bậc phổ thông thì ra trường làm những công nhân có tay nghề rất chuyên môn.

Năm 1960, Tây Đức viện trợ máy móc, thiết bị và nhân viên giảng dạy cho trường.

Năm 1961 ông Cao Thanh Đánh kỹ sư ENSM (Ecole Nationale Supérieure de Mécanique ở Nantes) làm hiệu trưởng trường thay ông Phạm Xuân Độ. Với tầm nhìn đào tạo thêm nhiều chuyên viên kỹ thuật, ông Cao Thanh Đánh cho mở thêm ba lớp đệ tam để cho học sinh đậu trung học kỹ thuật học lên tú tài.

Dù là ban chuyên nghiệp hay ban Kỹ Thuật thì bên cạnh chương trình học nghề, là cũng học theo chương trình học chung của Bộ Quốc Gia Giáo Dục, cũng đủ hết các môn Phổ Thông như Toán, Lý, Hóa Việt Văn, Triết Học, Lịch Sử, Địa Lý, Công Dân, Anh Văn, Pháp Văn, Mỹ Thuật Họa, Thể Dục ... dù có rút ngắn và cô đọng hơn chương trình thường lệ.

Trình độ kiến thức học sinh Cao thắng tương đương với học sinh học ban toán bên phổ thông, và có thể đi làm nghề sau trung học. Nhiều học sinh sau trung học đã được tuyển dụng vào quân cụ, cơ khí quân đội. Nhiều người viết văn không kém gì các học sinh học văn chương phổ thông.

Sau năm 1964, ông Đánh được cử làm giám đốc nhà máy xi măng Hà Tiên và thay thế bởi ông Nguyễn Tấn Phát, kỹ sư ENSM.

Bằng tú tài Kỹ thuật được công nhận tương đương với tú tài toán hay kỹ thuật Pháp cho các học sinh đi du học.

Sau tú tài, đa số học sinh trường Cao Thắng vào các đại học chuyên về kỹ thuật như Kỹ sư công nghệ, Cao đẳng sư phạm kỹ thuật, võ bị Đà Lạt, sĩ quan hải quân...

Sau ngày 30/05/1975, đội ngũ giảng dạy dần dần bị thay thế bởi các nhân viên mới, trường trực thuộc bộ công nghệ và còn danh hiệu trường Trung học Kỹ thuật Cao Thắng cho đến năm 1982, sau đó xuống cấp chỉ còn tên là trường Kỹ thuật Cao Thắng cho đến năm 2005 thì đổi thành trường Cao đẳng Kỹ thuật Cao Thắng trực thuộc bộ công thương.

Trường Cao Thắng đào tạo nhiều nhân vật thành danh như: chủ tịch Hồ Chí Minh, Tôn Đức Thắng và tổng thống Nguyễn Văn Thiệu đều là cựu học sinh trường. Ông Tôn Thọ Khương cựu học sinh khóa 1947-49 là trưởng lớp của Nguyễn Văn Thiệu, Đô đốc hải quân Trần Văn Chơn, Chung Tấn Cang và các ông:

- Lê Tùng Hiếu, phó tổng giám đốc công ty VEAM, giám đốc VINAPRO,
- Nguyễn Hùng Trương, chủ nhà sách và nhà xuất bản Khai Trí,
- Nguyễn Phương : Kỹ thuật viên, soạn giả Cải Lương,
- Huỳnh Ái Tông : Hiệu trưởng Trung Học Kỹ Thuật Nguyễn Trường Tộ, tác giả bộ văn học đồ sộ và nhà văn với hơn 14000 trang viết,
- Nguyễn Hoạt: tú tài kỹ thuật hạng ưu đầu tiên. Tiến sĩ kỹ sư nguyên tử, kỹ sư hàn quốc tế IWE ,
- Nguyễn Giụ Hùng kỹ sư công nghệ, nhà văn,
- Bạch Quang Minh : hai bằng Tiến Sĩ : Tiến Sĩ Kỹ Sư và Tiến Sĩ Y khoa...

Tổng Thống Thiệu gặp thầy cũ Lý Kim Chân làm Giám Đốc Nha Kỹ Thuật Học Vụ , thì lễ phép, chấp tay cúi đầu chào, người ta chỉ biết học sinh Cao Thắng dao búa , ít ai biết rằng họ rất tôn sư trọng đạo và rất lễ phép với Thầy Cô mình.

Nguyễn Hoạt

www.vietnamvanhien.org

VIỆT NAM VĂN HIẾN
www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN VỚI HƠN 7700 TÁC PHẨM